

Prosinac 2021.

Intervju: **Aleksandar Tolnauer**,
predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH

VLADA JE ODLUČNA PODRŽATI MANJINSKU POLITIKU REALNO I KONKRETNO, A NE SAMO DEKLARATIVNO

U protekloj godini ostvarena su najveća sredstava za razvoj kulturne autonomije nacionalnih manjina do sada, a to je posljedica i našeg ukupnog rada, vjerodostojnosti i kvalitete programa, ali i odlučnosti ove Vlade da podrži manjinsku politiku realno i konkretno, a ne samo deklarativno. Razgovaramo i o mogućnostima daljnjeg povećanja tih sredstava u novoj fiskalnoj godini, naravno u onoj mjeri u kojoj to bude, ako bude, realno i moguće. Međutim, spremnost da se u ovoj situaciji o tim mogućnostima uopće razgovara puno toga pozitivnog pokazuje u relaciji Vlade i nacionalnih manjina. Politika prema nacionalnim manjinama mora biti jedno od strateških opredjeljenja i hrvatskog društva i hrvatskih vlasti i nama je potrebno ozbiljno promišljanje manjinske politike od svih relevantnih društvenih dionika, a to za sada u velikoj mjeri izostaje i nažalost moram reći da najveći teret za sada vuče Vlada, ali trebali bi se uključiti i drugi. Trebamo težiti jednoj sveobuhvatnoj strategiji za razvoj naših međuetničkih odnosa koja podrazumijeva međuetnički dijalog i uključivost u društvo te stalnu borbu protiv ekstremnog nacionalizma, etničke netrpeljivosti i povijesnog falsificiranja kao i potrebu obrazovanja koje će promovirati značaj manjina u društvu.

■ Godina dana je prošla od usvajanja Operativnih programa Vlade RH za nacionalne manjine za razdoblje 2021. – 2024. godine. Tu novouspostavljenu praksu ove Vlade nacionalne manjine ocjenjuju izuzetno značajnom. Kako ocjenjujete dosadašnje učinke?

Savjet sustavno prati realizaciju Operativnih programa Vlade RH za nacionalne manjine i mislim da, realno gledajući možemo, ako hoćete, biti prilično optimistični i relativno zadovoljni dosadašnjom dinamikom ostvarivanja u okolnostima u kojima jesmo, a u kojima se mnogo toga ipak teže ostvaruje. Međutim, Operativni programi napreduju, možda ne sa 100-postotnim ostvarenjem kao što bi željeli, ali još uvijek tempom i obimom s kojim za sada možemo biti zadovoljni. Ono što jeste bitno je činjenica da realizaciju ovih Operativnih programa prati jedna razrađena metodologija analize njihove učinkovitosti i realizacije, počevši od Vlade i njenih ministarstava pa dalje. To omogućava da u svakom momentu vidimo i realne

Nova izborna pravila u funkciji jačanja legitimiteta manjinskih predstavnika

(Nastavak na stranici 2)

Intervju: **Robert Jankovics**,
zastupnik mađarske nacionalne manjine i zamjenik predsjednika Kluba zastupnika nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru
**NOVI NAČIN IZBORA
OJAČAT ĆE LEGITIMITET
PREDSTAVNIKA
NACIONALNIH MANJINA
I PROMIJENITI NJIHOV
TRETMAN U IZBORNOM
PROCESU**

Izbori za članove tijela lokalne i regionalne samouprave iz redova nacionalnih manjina ove su godine održani po novim zakonskim pravilima koja su inicirali manjinski zastupnici, a čija je intencija (isključivo izravnim biranjem, a ne kooptiranjem) bila još više osnažiti punu integraciju nacionalnih manjina te njihovo legitimnije i učinkovitije sudjelovanje u javnom životu lokalnih samouprava. U tome se uspjelo i ovakav način izbora nedostajućih manjinskih vijećnika izabranima daje snažan legitimitet. Svi izabrani vijećnici iz reda manjina, ali i iz reda hrvatskog naroda u općinama gdje ih nije bio izabran dovoljan broj – sada točno znaju tko ih je izabrao i koga predstavljaju. Najvrjednije je da se mijenja i mentalitet u sastavljanju lista, koji pripadnicima manjina, ali i hrvatskog naroda, u jedinicama lokalne i regionalne samouprave gdje su u manjini, stvara uvjete da se takvi kandidati stavljaju ne više na posljednja mjesta uz klauzulu "ionako će te kooptirati", već se stavljaju na izgledna mjesta na listama.

■ Bili ste jedan od inicijatora promjene Zakona o lokalnim izborima u vezi izbora predstavnika nacionalnih manjina koji su i primijenjeni na ovogodišnjim lokalnim izborima. Od kojih se problema polazilo i s kakvim se ciljevima išlo u te promjene?

Glavni problem kojeg smo htjeli riješiti izmjenama zakona bilo je pitanje izbornog legitimiteta vijećnika iz reda pripadnika nacionalnih manjina, odnosno da se kandidate iz reda nacionalnih

(Nastavak na stranici 5)

napretke, ali i zaostatke i prepreke te je onda moguće otvoreno i konstruktivno razgovarati o problemima, nedostacima i tražiti mjere za prevladavanje problema. Važna novina u odnosu na prethodne Operativne programe koja pokazuje njihovu serioznost i obuhvatnost jest i činjenica da Operativni programi nacionalnih manjina za razdoblje 2020. – 2024. sada sadržavaju i programske dijelove važne za dodatnih 12 manjina. Osim posebnih programskih sadržaja za srpsku, talijansku, češku, slovačku, mađarsku, albansku i romsku nacionalnu manjinu, što smo imali i prije, sada postoje i posebni programski sadržaji vezani uz bošnjačku, židovsku, crnogorsku, ukrajinsku, makedonsku, njemačku, slovensku, austrijsku, poljsku, rusinsku, rusku i tursku manjinu u Republici Hrvatskoj. Od, u preambuli Ustava Republike Hrvatske, navedene 22 manjine, u novim Operativnim programima nema dijelova vezanih samo uz bugarsku, rumunjsku te vlašku manjinu. Međutim, najvažnije je da su procesi krenuli te da Operativni programi postaju jedan model i mehanizam rješavanja manjinskih potreba i problema koji se više ne može zaobići. To je sada jedan novi dosegnuti standard, jedan novi mehanizam u zaštiti i ostvarivanju manjinskih prava koji će teško bilo koja vlada u budućnosti moći zaobići, ignorirati, ili umanjiti. To je ključni značaj Operativnih programa ove Vlade i manjinske koalicije koja ju podupire. A hoće li se programi realizirati 5 ili 10 posto manje, ili negdje čak više od planiranog to ovisi o mnogim okolnostima, ali sigurno je da ćemo mi uporno tražiti optimalne učinke i siguran sam da ćemo u tome na strani Vlade i njenih institucija imati odgovorne partnere.

NOVI STANDARDI ZAŠTITE MANJINA

■ **Vlada je početkom ljeta donijela i novi Nacionalni plan za uključivanje Roma 2021. - 2027. godine. O čemu ovisi uspješnost ostvarivanja tog važnog dokumenta? Kakva je ocjena realizacije prethodnog plana odnosno Nacionalne strategije 2013.-2020. i kako izbjeci probleme koji su se tada javljali?**

To su značajni dokumenti koji su usklađeni i sa europskim zahtjevima i standardima u rješavanju romskih problema. Vrlo je značajno da u Saboru imamo i romskog zastupnika Veljka Kajtazija i odgovorno tvrdim da je njegov doprinos u rješavanju romskih problema izuzetan. Romske probleme su ogromni i samo promišljenom, upornom i odgovornom politikom svih sudionika to možemo rješavati. Ima problema i na romskoj strani, ali puno je više nerazumijevanja na većinskoj strani (npr. upravo u Međimurju, gdje je veća koncentracija Roma, a gdje bi vi očekivali jedan toleraniji i učinkovitiji odnos šire zajednice prema romskim problemima koji godinama izostaje). Moramo shvatiti da samo jednim dijalogom povjerenja, a ne međusobnog optuživanja možemo probleme početi rješavati. Hrvatska Vlada upravo i kroz strateške dokumente koje spominjemo nudi niz mogućnosti i sredstava za njihovo rješavanje, ali mnogo toga zapije na lokalnom nivou. I tu se ozbiljno moraju pokrenuti nužni procesi, ali i postaviti pitanja odgovornosti. Neprihvatljiva je činjenica da tako malo jedinica lokalne i regionalne samouprave ima svoje vlastite akcijske programe za Rome (iako su na to obavezni), a bez toga

POVEĆANJE SREDSTAVA ZA KULTURNU AUTONOMIJU

U 2021 godini na javni poziv za programe kulturne autonomije nacionalnih manjina (informiranje, izdavaštvo, kulturni amaterizam i kulturne manifestacije) bilo je prijavljeno ukupno 1099 programa kulturne autonomije od strane 93 udruge i ustanove nacionalnih manjina sa 127 njihovih podružnica, ukupno 220 udruga i to po sljedećim programima :

- informiranje: 63 programa;
- izdavaštvo: 78 programa;
- kulturni amaterizam: 427 programa;
- kulturne manifestacije: 531 program.

Udruge i/ili ustanove nacionalnih manjina su za ostvarivanje tih prijedloga programa kulturne autonomije dodjelu tražila sredstva u ukupnom iznosu od 59.892.896,54 kuna. U Državnom proračunu planirane sredstva za 2021. iznosila su 46.194.500,00, što je 10% više sredstava nego za 2020. kada je odobreno 41.995.000,00 kuna.

Odlukom Savjeta za nacionalne manjine o rasporedu sredstava za 2021. godinu utvrđeno je neposredno sufinanciranje 993 programa kulturne autonomije 88 udruga sa 127 članica, kao i programa za stvaranje

pretpostavki za ostvarivanje kulturne autonomije romske nacionalne manjine, u ukupnom iznosu od 47.594.500,00 kuna, što u odnosu na 2020. godinu predstavlja povećanje za 4.199.500,00 kuna odnosno za 10 %.

Sredstva su raspoređena na sljedeća programska područja :

- 63 programa informiranja;
- 69 programa izdavaštva;
- 407 programa kulturnog amaterizma;
- 454 programa kulturnih manifestacija;
- 3 programa koji proizlaze iz bilateralnih sporazuma;
- programi stvaranja pretpostavki za ostvarivanje kulturne autonomije romske nacionalne manjine i manifestacije Lipovljanski susreti 2021. i Večer nacionalnih manjina 2021., Bjelovar;
- financijska pomoć sukladno bilateralnom ugovoru s Talijanskom Republikom (korisnik Talijanska drama HNK Ivana pl. Zajca, Rijeka)

se realno situacija ne može mijenjati. Zato smatram da će novi Nacionalni plan upravo na tome inzistirati.

■ **Saborski zastupnici nacionalnih manjina bili su inicijatori promjena Zakona o lokalnim izborima. Što su te promjene pokazale u konkretnom izbornom procesu, lokalnim izborima održanim u svibnju i dopunskim koji su upravo održani početkom listopada? Što su one donijele nacionalnim manjinama?**

Novim zakonom je bitno unaprijeđen način izbora manjinskih predstavnika u tijelima lokalne vlasti, ali i još više ojačan njihov legitimitet. To je ključno i to se i željelo postići ovim promjenama. Manjinski predstavnici više ne dolaze s "klupe za rezerve", da tako kažemo, već imaju svoj izvorni izborni legitimitet. Nažalost, mediji su prateći ove dopunske izbore naglasak stavili na potpuno krive stvari, primjerice na slab odaziv birača. Međutim, to su vrlo relativne ocjene, jer je izlaznost bila vrlo različita (negdje i veća od 50 posto), a mediji su

se fokusirali samo na one najniže vrijednosti. Kada bi se korektnije i analitičnije time pozabavili sličnih omjera odnosno problema male izlaznosti našli bi i na nekim drugim izborima. Ipak, izlaznost uvijek može i treba biti bolja, ali ono što je s ovim izborima postignuto jeste nesumnjiva činjenica da manjinski predstavnici nisu moneta za potkusurivanje već autentični predstavnici svoje biračke baze.

■ **Nakon više odgoda zbog pandemijske situacije konačno je realiziran i popis stanovništva koji je vrlo značajan za čitavu zemlju i sve stanovnike, ali za nacionalne manjine ima poseban značaj, jer njihova brojnost može utjecati i na neka njihova prava. Ima li strahova da bi rezultati popisa mogli ugroziti ili reducirati neka prava pojedinih manjinskih zajednica?**

Svi smo uložili ogromni napor da se svi mogu slobodno izjasniti o svojoj nacionalnoj pripadnosti i da se suprostavimo negativnom utjecaju još uvijek prisutnih postkonfliktnih odnosa na pojedinim područjima, prisutnoj

Edukacija je stalni imperativ za bolje funkcioniranje manjinske politike

etničkoj mimikriji, trendovima asimilacije i gubljenja identiteta koji su prisutni u određenim manjinskim zajednicama i posebno, nažalost, među mladima. Zastupljenost, prava pa i uloga nacionalnih manjina ovisi i o njihovoj brojnosti (samo da spomenemo pravo na izbor vijeća i predstavnika), ali i ne samo o brojnosti. Nažalost opći demografski trendovi u stanovništvu nisu dobri i sigurno da će to imati i svoj odraz među nacionalnim manjinama. Među njima možda i nešto i izraženiji nego u općoj populaciji, jer će se na njih naglašenije vezivati i drugi negativni trendovi (npr. odlazak mladih). Ipak, naglašavam, manjinsku problematiku i poziciju ne možemo svoditi samo na broj. Popis stanovništva još je jedna prilika da potvrdi hrvatsku multietničnost, raznolikost, različitost pa ako hoćete i pokaže našu povezanost s europskim vrijednostima i standardima.

Istina, postoje određeni strahovi i bojazni što bi eventualno moglo donijeti smanjivanje broja nacionalnih manjina i njihovih zajednica posebno na nekim područjima, ali mislim da je to neosnovano, jer u demokratskim društvima prava ne ovise samo o broju. S druge strane potpuno su neosnovani strah i bojazan, koji neki pripisuju većinskoj populaciji na nekim područjima, odnosno da prijete navodno fabricirani rezultati popisa koji bi i njih mogli ugroziti. To su velike i neosnovane manipulacije. Nikakve ugroze od popisa ne prijete nikome i treba graditi integrirajuće procese, povjerenje i shvatiti da smo svi mi najprije građani Republike Hrvatske.

REZULTATI POPISA NIKOME NISU PRIJETNJA

■ Prošle godine pokrenut je vrlo važan, odgovoran i ambiciozan projekt pomirenja i normalizacije. Kako vidite aktualnu situaciju na tom planu danas?

S obzirom da su predstavnici srpske nacionalne manjine i u koaliciji s Vladom tu se odnosi razvijaju u potpuno pozitivnom smjeru. To je važno i za srpsku nacionalnu manjinu, ali

Aleksandar Tolnauer

i naše ukupno društvo. Što se tiče desničarskih reakcija, to se svodi na potpuno nerearno argumentiranu ocjenu o nekoj izdaji, a to su ocjene bez vizije i sagledavanja budućnosti. To je jedna patološka usidrenost u prošlosti i to onoj lošoj prošlosti. A reference na aktualnu situaciju su u nekim aspektima još poraznije. To su priče o nekoj navodnoj mogućoj ugrozi hrvatskog državnog bića od strane srpske nacionalne manjine, neke priče o novom Memorandumu i tome slično, koje su naprosto groteskne i tragicomične.

■ U protekloj godini nakon dugo vremena osjetno su povećana sredstava za kulturnu autonomiju nacionalnih manjina koja se i inače ocjenjuje jednim od najkvalitetnijih područja ostvarivanja prava nacionalnih manjina. Kako je povećanje tih sredstava utjecalo na aktivnost manjinskih institucija i udruga posebno kada znamo da su mnoge aktivnosti nailazile na pandemijske probleme i prepreke?

Bez pretjerivanja moram reći da su udruge

i ustanove nacionalnih manjina koristile ta sredstava i dalje razvijale svoje aktivnosti koje nisu prestale ni sustale ni u ovim teškim i specifičnim pandemijskim okolnostima. Prošle godine smo zaista došli do rekordnih sredstava za kulturnu autonomiju nacionalnih manjina. To je posljedica našeg ukupnog rada, vjerodostojnosti i kvalitete programa, ali i odlučnosti ove Vlade da podrži manjinsku politiku realno i konkretno, a ne samo deklarativno. Trenutno ozbiljno razgovaramo i o daljnjem povećanju tih sredstava u novoj fiskalnoj godini, naravno u mjeri u kojoj to bude, ako bude, realno i moguće. Međutim, mislim i da spremnost da se u ovoj situaciji o tim mogućnostima uopće razgovara puno toga pozitivnog govori o odnosu Vlade i nacionalnih manjina.

Za takve odnose i trendove važnu i presudnu ulogu imaju upravo naše manjinske udruge i institucije, jer njihov rad, njihova izvješća, odgovorno i transparentno trošenje sredstava stvaraju ono nužno povjerenje na osnovu kojega je moguće dalje razvijati i jačati čitav sustav kulturne autonomije nacionalnih manjina.

20 GODINA USTAVNOG ZAKONA

■ Sljedeće godine će se obilježiti 20. godišnjica usvajanja temeljnog zakona za nacionalne manjine, Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina koji je usvojen u prosincu 2002. godine. Kako ocijeniti funkcioniranje tog ključnog zakona za prava nacionalnih manjina i hoće li biti inicijativa za promjene?

Moramo rezimirati što se dogodilo u ovih 20 godina na planu manjinske politike, zaštite i razvoja manjinskih prava u hrvatskom društvu. To je prilika da se taj zakon reaffirmira i da se osnaži i naravno da se učini koliko je god moguće još efikasnijim i funkcionalnijim. Treba otvoreno vidjeti što su u tom kontekstu i neke nove potrebe manjina, ali i većine i što bi trebalo učiniti da Ustavni zakon bude bolji pa onda eventualno i da se neki zakonodavni okviri po potrebi i mijenjaju. A kako su problemi složeni i zahtjevni možda najbolje ilustrira uloga vijeća i predstavnika nacionalnih manjina koje je

upravo ovaj Zakon doveo na političku scenu. Danas imamo dosta kritika i nezadovoljstva radom vijeća i predstavnika, a mnogi ističu kako su njihove (samo savjetodavne) ovlasti nedovoljne za kvalitetniju zaštitu i promociju prava nacionalnih manjina i kako bi ih trebalo mijenjati i jačati. Te kritike dijelom stoje, ali pritom mnogi zaboravljaju da se nedovoljno koriste i njihove aktualne ovlasti i da su njihovi zakonski potencijali zapravo neiskorišteni. I to neshvaćanje stvarne uloge i mogućnosti vijeća prisutno je i među predstavnicima manjina, ali možda još više i među predstavnicima lokalnih vlasti. Mi stalnim edukacijama u koje nastojimo uključiti i jedne i druge to nastojimo prevladati, ali objektivno govoreći to ide teško i sporo. I zato sigurno, otvaranje pitanja funkcionalnosti Ustavnog zakona koje očekujemo pa i sami planiramo u sljedećoj godini treba biti prilika za ozbiljne rasprave, a ne za isprazna politiziranja.

MANJINE KAO STRATEŠKO OPREDJELJENJE

■ Kada su manjine u pitanju u fokusu je uvijek i stanje tolerancije u hrvatskom društvu. Kako procjenjujete aktualnu situaciju i izazove?

Politika prema nacionalnim manjinama mora biti jedno od strateških opredjeljenja i hrvatskog društva i hrvatskih vlasti. Nama je potrebno ozbiljno promišljanje manjinske politike svih relevantnih društvenih dionika, a to za sada u velikoj mjeri izostaje i nažalost moram reći da najveći teret za sada vuče Vlada, a trebali bi se uključiti i drugi. Mislim da trebamo tražiti jednu sveobuhvatnu strategiju za razvoj naših međuetničkih odnosa. Mi tražimo da se razvija strategija međuetničkog dijaloga i uključivosti u društvo i stalno stavljamo na dnevni red borbu protiv ekstremnog nacionalizma, etničke netrpeljivosti i povijesnog falsificiranja te inzistiramo na obrazovanju koje će promovirati značaj manjina u društvu. I s jedne i s druge strane (i manjinske i većinske) ponekad nedostaje samokritičnosti i objektivnosti, a to stvara probleme u nekim situacijama, jer po-

tencira nedostatak političke volje u rješavanju problema i stvara jedno negativno i društveno i političko ozračje koje ugrožava kulturu tolerancije. To moramo prevladavati.

■ **Jedan od velikih i stalnih problema s kojima se suočavaju nacionalne manjine (a vrlo je važan i za jačanje kulture toleranciji) jeste odnos medija, posebno glavnih poput HRT-a. Iako su tretman i zastupljenost tema vezanih za nacionalne manjine vrlo jasno regulirani Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, Zakonom o HRT-u, Ugovorom HRT-a s Vladom RH te nekim međunarodnim dokumentima odnosno preporukama (npr. Vijeća Europe) i iako Savjet intezivno prati tu situaciju i komunicira je s vodstvom HRT-a stanje se mijenja sporo ili gotovo nikako. Što su tome razlozi, tim više jer i vodstvo HRT-a stalno obećava promjene i pozitivne pomake na tom planu?**

Da, na žalost! Ni naši apeli Vladi ni Saboru koji bira i vodstvo HRT-a nisu dali neki značajniji rezultat. A, osim loših kvantitativnih pokazatelja zastupljenosti nacionalnih manjina u programima HRT-a analize naših medijskih eksperata ukazuju i na izraženi formalizam i površnost u tretiranju manjinskih tema i problema, rijetko, nedovoljno i neadekvatno ulaženje u neka bitna pitanja ostvarivanja manjinskih prava, emitiranja priloga o nacionalnim manjinama u neatraktivnim terminima i formatima itd. Mi izuzetno cijenimo značaj i kvalitetu emisija poput Prizme ili Manjinskog mozaika na HTV ili emisiju Multikultura na Hrvatskom radiju, koje su vrlo kvalitetne, angažirane i koje se rade u vrlo teškim uvjetima, nedovoljne kadrovske popunjenosti, nedostataka sredstava itd., međutim, te emisije ni u kom slučaju ne rješavaju pitanje zastupljenosti tema nacionalnih manjina u javnom servisu.

Važno je pitanje prezentiranja manjinskih tema u, da tako kažemo, redovnim programima i njihova prezentacija što široj publici odnosno javnosti. To je i u duhu ugovora Vlade i HRT-a. Treba mijenjati taj getoizirajući model i otvarati i jačati integrirajući medijski pristup nacionalnim manjinama. To je jedini način da se izbjegne diskriminirajući pristup nacionalnim manjinama kojem na žalost, često svjedočimo. A problemi nisu tako nepremostivi. Neki primjeri zemalja u našoj regiji, naših susjednih zemalja (evo samo da spomenem Sloveniju ili Vojvodinu u Srbiji) imaju zanimljive primjere dobre prakse i manjinske redakcije i velike minutaže itd.

Pritom ne smijemo zaboraviti i vrlo značajnu ulogu koju igraju lokalni mediji, jer su neki od njih snažno prisutni u multietničkim sredinama te je njihov potencijalni pozitivni doprinos tretiranju manjinskih pitanja vrlo važan u životu tih zajednica. Zanimljiv je podatak s kojim mnogi nisu upoznati da je npr. Agencija za elektroničke medije samo ove godine za različite medijske projekte vezane za nacionalne manjine (lokalna radija, televizije, portale, neprofitne proizvođače audiovizuelnih sadržaja) izdvojila više od 1.700.000 kuna za skoro 50 lokalnih medijskih subjekata. I mislim da je to i rezultat stalnih pritisaka, pozitivnih pritisaka da manjinska pitanja dobiju što širi prostor građanstva u svim medijima.

■ **Ove je godine objavljeno i 5. izvješće o**

Hrvatskoj Savjetodavnog odbora Vijeća Europe za praćenje ostvarivanja Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina (a uskoro se očekuju i stavovi Odbora ministara VE). Kako ocjenjujete to Izvješće?

To je važno izvješće za našu zemlju i našu problematiku. Ono što je bitno i što oni naglašavaju sažeto je u nekoliko ključnih stavova. Prvo, negativni i diskriminirajući stereotipi o nacionalnim manjinama i u tiskanom i u audiovizualnim medijima i na društvenim mrežama se ne osuđuju i ne sankcioniraju u dovoljnoj mjeri, a za to nema ni nužnih i odgovarajućih instrumenata. I drugo, prisutnost nacionalnih manjina u medijima je apsolutno nedovoljna, a javni mediji nemaju dovoljno ljudskih i financijskih resursa kako bi osigurali nužnu kvalitativnu i kvantitativnu medijsku produkciju kada su u pitanju nacionalne manjine i dali

doprinos njihovoj punoj društvenoj integraciji. To je ključna ocjena i ona je nepovoljna, a to će se vrlo vjerojatno ponoviti i u ocjenama Vijeća ministara. Na žalost! Oni su se u svojim analizama i ocjenama pozivali i na materijale Savjeta i drugih institucija. Mi tu nismo nikakvi "denuncijanti", jer smo im poslali upravo npr. izvješća HRT-a, a to su javni dokumenti kao što su i njihove ocjene vrlo objektivni prikaz naše medijske realnosti kada su manjine u pitanju, što nitko normalan i dobronamjerman neće nijekati. A za rješavanje tih problema često postoje vrlo jednostavna rješenja: malo dobre volje, malo više profesionalnosti, malo više sredstava i malo više poštivanja hrvatske legislative ili, npr. ugovora hrvatske Vlade i HRT-a.

PRAVO NACIONALNIH MANJINA NA PRISTUP JAVNIM MEDIJIMA TRAŽI JAČANJE MEDIJSKOG PROFESIONALIZMA NA HRT-U

Savjet za nacionalne manjine i Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u srpnju su Osijeku organizirali seminar MEDIJI I NACIONALNE MANJINE U REPUBLICI HRVATSKOJ - ZAŠTITA MANJINA I ULOGA MEDIJA U DEMOKRATIZACIJI HRVATSKOG DRUŠTVA, a zaključke seminara uputili su Vladi RH i premijeru Andreju Plenkoviću čije izvjatke donosimo u nastavku.

Prema službenim izvješćima Hrvatske radiotelevizije o proizvedenim, suproizvedenim i objavljenim programima namijenjenim informiranju pripadnika nacionalnih manjina u 2019. i 2020. godinu razvidno je nepovoljno stanje za ostvarivanje prava na pristup javnim medijima odnosno neadekvatna zastupljenosti nacionalnih manjina u njihovim programima. Tako je Hrvatska televizija u 2019. godini objavila 5673 minute i 13 sekundi sadržaja namijenjenog pripadnicima manjina odnosno 1.079% od ukupno emitiranog programa što u odnosu na 2018. godinu čini minimalan porast od 1,054%.

U 2020. godini objavila je 5494 minute i 14 sekundi sadržaja namijenjenog pripadnicima manjina odnosno 1.045% od ukupno emitiranog programa što predstavlja očigledan pad zastupljenosti u odnosu na 2019. godinu.

Kako u pogledu zastupljenosti u cjelokupnom programu javnog medijskog servisa, tako i pogledu realizacije programa na jezicima nacionalnih manjina, izvješća ne korespondiraju s Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, Zakonom o Hrvatskoj radioteleviziji, Ugovorom Hrvatske radiotelevizije s Vladom Republike Hrvatske za razdoblje od 1. siječnja 2018. do 31. prosinca 2022., kao i preporukama Odbora ministara Vijeća Europe u svezi primjene Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima u RH.

Kao što Savjet za nacionalne manjine i Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske godinama ustrajavaju na poticanju edukacije uredničkog i novinarskog kadra tako je i na seminaru istaknuta presudna važnost objektivnijeg informiranja javnosti, jačanja pro-

fesionalizma te postizanja viših standarda medijskog djelovanja u cilju senzibiliziranja javnosti o negativnim posljedicama govora mržnje i širenja stereotipa i predrasuda.

Emitirani sadržaj ne uspijeva privući pozornost opće populacije kako zbog opadanja kvalitete priloga zbog činjenice da je na proizvodnji emisija uposlen manjak novinarskog kadra, opadanja novinarskih standarda, etike i profesionalizma, tako i zbog isticanja manjinske populacije kroz negativne i senzacionalističke priloge dok je premalo mogućnosti da predstavnici manjina na takve istupe odgovore.

Slijedom navedenoga, nakon izlaganja i provedene rasprave, sudionici seminara donijeli su sljedeće zaključke:

Zbog nedovoljne zastupljenosti programa namijenjenog pripadnicima nacionalnih manjina u cjelokupnom programu Hrvatske radiotelevizije u 2019. i 2020. godini nije ostvareno pravo nacionalnih manjina na pristup javnim medijima u obimu koji im je zajamčen Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, Zakonom o Hrvatskoj radioteleviziji i Ugovorom Hrvatske radiotelevizije s Vladom Republike Hrvatske.

Neophodna je intenzivnija suradnja Savjeta za nacionalne manjine, Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, manjinskih institucija i manjinskih medija s Ravnateljstvom i Programskim vijećem Hrvatske radiotelevizije u cilju unaprjeđivanja sadržaja i udjela u cjelokupnom programu programa namijenjenih nacionalnim manjinama, emitiranja i proizvodnje programa na jezicima nacionalnih manjina, te rješavanja problema izostanka edukacije novinarskog kadra koji se bavi manjinskim pitanjima.

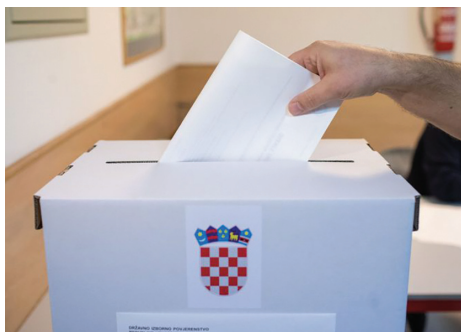
(Nastavak sa stranice 1)

manjina politički ne ponižava stavljanjem na posljednja mjesta na kandidacijskim listama uz izgovor "ti ćeš ionako proći" kooptiranjem. Isti je slučaj bio i sa kandidatima iz reda većinskog naroda u jedinicama lokalne samouprave u kojima su manjina. U tome smo uspjeli i ovakav način izbora nedostajućih manjinskih vijećnika izabranima daje snažan legitimitet.

NEMA VIŠE KOOPTIRANJA

■ Što su te promjene pokazale u konkretnom izbornom procesu, lokalnim izborima održanim u svibnju i dopunskim koji su upravo održani početkom listopada? Što su one donijele nacionalnim manjinama?

Promjene zakona uzrokovale su značajan porast broja dopunskih izbora, koji su na

koncu održani tek 3. listopada. Smatram da su ciljevi ispunjeni – svi izabrani vijećnici iz reda manjina, ali i iz reda hrvatskog naroda u općinama gdje ih nije bio izabran dovoljan broj – sada točno znaju tko ih je izabrao i koga predstavljaju.

■ Koliko ova nova politička, odnosno izborna praksa zaista osnažuje legitimitet manjinskih predstavnika i kako će to utjecati na njihovu ulogu u lokalnoj i regionalnoj samoupravi?

Promjena je izazvala dramatičnu promjenu u konceptu sastavljanja kandidacijskih lista, jer sada više nema smisla kandidate iz reda nacionalnih manjina stavljati na posljednja mjesta na kandidacijskim listama, nadajući se njihovom naknadnom kooptiranju. Kooptiranja više nema. Ako ih se stavlja na listu sa ozbiljnim namjerama, u velikoj većini bili su na mjestima izglednim za osvajanje mandata, ili su mandat dobili na dopunskim izborima, na kojima su pravo glasa imali samo pripadnici nacionalne manjine koja je birala vijećnika, ili pripadnici hrvatskog naroda, ako se birao nedostajući vijećnik iz reda hrvatskog naroda. To je dobro i zdravo za izborni postupak, ali i za cijeli mandat predstavničkog tijela.

DIGNITET MANJINSKIH KANDIDATA

■ Mogu li ove promjene izbornog zakona utjecati i na političke stranke da otvore više prostora za pripadnike nacionalnih manjina na svojim listama?

Ne nužno da otvore više prostora, ali da otvore više prostora na ulaznim mjestima na listama – to svakako. Više prostora nije realno očekivati, jer je posljednjim izmjenama zakona o lokalnim izborima smanjen ukupan broj vijećnika.

■ Što je od rezultata lokalnih izbora koji se odnose na nacionalne manjine posebno vrijedno istaći?

Najvrjednije je da mijenjamo mentalitet u sastavljanju lista, koji pripadnicima manjina, ali i hrvatskog naroda, u jedinicama lokalne i regionalne samouprave gdje su u manjini, stvara uvjete da se takvi kandidati stavljaaju ne više na posljednja mjesta uz klauzulu "ionako će te kooptirati", već se stavljaaju na, za ulaz, izgledna mjesta na listama. Tu vidim najveći napredak.

■ Činjenica je da su dopunski izbori za predstavnike nacionalnih manjina održani nakon što su sva predstavnička tijela na lokalnom i regionalnom nivou konstituirana. Da li bi negdje uspostavljeni odnosi političkih snaga u tijelima lokalne samouprave ovim izborima mogli biti promijenjeni ili narušeni?

Da. Na dosta mjesta utječu i na izgled i sastav predstavničke većina odmah nakon izbora. Primjerice u Općini Gunja te u Primorsko-goranskoj županiji. Ali, podsjećam kako su vijećnici tek na početku svojih mandata, a u današnjoj više nego turbulentnoj nacionalnoj političkoj sceni, rasformiranjem nacionalnih stranaka siguran sam kako će do poremećaja doći i na lokalnim nivoima. Tako će svaki, ali baš svaki mandat u lokalnim vijećima biti važan i mogao bi odlučivati u stvarima bitnim za lokalne zajednice pa tako i za lokalne manjinske zajednice. To pitanje legitimiteta čini još važnijim, da ne kažem ključnim.

■ Kada su izborne promjene usvajane bilo je kritika pojedinih političkih aktera da izborne zakonske promjene narušavaju načelo jednakosti u ostvarivanju biračkog prava na štetu pripadnika hrvatskog naroda. Da li se nakon provedenih izbora može reći da su te primjedbe i kritike bile opravdane i utemeljene?

Smatram da su kritike neopravdane. Pitanje legitimiteta izabranih vijećnika je ključno za osjećaj pravednosti, a izmjenama zakona to smo pitanje trajno riješili. Vidimo koliko

Robert Jankovics

se žuči proljeva oko pitanja hrvatskog člana predsjedništva BiH, koji bjelodano nema legitimitet unutar hrvatskog naroda u toj državi. Isti problem imali smo i mi, nacionalne manjine u Hrvatskoj na lokalnom nivou do sada. Uostalom, istim izmjenama zakona omogućeno je da i Hrvati u općinama i gradovima u kojima su u manjini – samostalno odlučuju tko će ih zastupati. Dopunskim izborima, a ne da se sa posljednjih mjesta na listama skidaju kandidati i kooptiraju.

ISTA PRAVILA ZA SVE

■ Na osnovu iskustva i saznanja iz ovog izbornog ciklusa smatrate li da bi možda trebalo ići u daljnju doradu izbornih pravila kada su manjine u pitanju i u čemu bi se eventualno one sastojale?

Da bi mogli dati definitivnu ocjenu, trebaju proći barem dva izborna ciklusa. Osobno, čini mi se da je sustav izbora članova općinskih i gradskih vijeća sada najbolji, najtransparentniji i najpošteniji do sada. Ako ćemo nešto mijenjati u budućnosti, trebalo bi razmisliti o boljem balansu između predstavničkog tijela i načelnika, odnosno gradonačelnika s druge strane. Taj je balans sada drastično narušen u korist načelnika i gradonačelnika i čini mi se da takav sustav pokazuje sve više nedostataka.

■ U toku je popis stanovništva koji će u nekim segmentima odrediti, odnosno uticati na prava nacionalnih manjina, posebno u sferi političkog predstavljanja, jer tu mnogo toga ovisi i o brojnosti pojedinih nacionalnih manjina. Očekujete li redukcije tih prava s obzirom na popisne rezultate i da li bi možda ta prava trebalo regulirati i na još neke dodatne načine da ne ovisi samo o broju pripadnika nacionalnih manjina?

Sustav određivanja prava nacionalnih manjina je od prije dvadeset godina i može se reći da je dio tog sustava zreo za promjene i usavršavanje, odnosno usklađivanje sa potrebama vremena u kojem živimo. Osim sustava koji ovisi o broju pripadnika nacionalnih manjina i njihovom udjelu, imamo i sustav stečenih prava, tako da smatram da je dostignuti nivo prava nacionalnih manjina dovoljno dobro zaštićen. Ali bolju ću procjenu moći dati nakon obznanjivanja rezultata popisa stanovništva. Svi znamo da nas je manje nego 2011. godine i to je realnost. Ne mislim da će zbog postotka tu-ili-tamo biti smanjivanja dostignutog nivoa prava. Ustvari, nadam se da se to neće dogoditi.

IZABRANO VIŠE OD 300 PREDSTAVNIKA NACIONALNIH MANJINA

Na održanim lokalnim izborima u svibnju ove godine birao se ukupno 331 predstavnik nacionalnih manjina i hrvatskog naroda (tamo gdje je u manjini) u predstavnička tijela lokalnih vlasti. U prvoj redovnoj proceduri lokalnih izbora u svibnju izabrana su 232 člana predstavničkih tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave. Na dopunskim izborima održanim 3. listopada u općinama, gradovima i županijama, gdje u redovom postupku nije ostvarena proporcionalna zastupljenost, izabrano je njih još 90, a u svega nekoliko sredina nije bilo kandidata.

ZADOVOLJSTVO I NAPREDAK ALI I VEĆA OČEKIVANJA

Donošenje Operativnih programa Vlade RH za nacionalne manjine, najprije za razdoblje 2017.-2020., a zatim ponovno za razdoblje 2021.- 2024. po mnogim ocjenama predstavlja dosad najambiciozniji pokušaj izvršne vlasti da učini značajan napredak i iskorak na planu konkretnog unapređivanja prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Naravno ima kritičkih tonova i nezadovoljstava, ali generalno gledajući opća je ocjena da se u mnogočemu napreduje unatoč i nesklonim općedruštvenim uvjetima pandemijske krize. Iako je možda i preuranjeno za mjerodavne ocjene (Operativni programi za razdoblje 2021.-2024. doneseni su tek prije manje od godine dana) čini se značajnim već sada postaviti pitanje o zadovoljstvu procesima njihova ostvarivanja, rezultatima, problemima, suradnji s nadležnim institucijama i strukturama vlasti ...

O tome smo pitali i predstavnike Vlade, ali i neke saborske zastupnike te članove Savjeta za nacionalne manjine RH. Donosimo neke najznačajnije dijelove njihovih ocjena.

Boris Milošević

potpredsjednik Vlade RH za društvene djelatnosti i ljudska prava

STVORITI PREDUVJETE DA NACIONALNE MANJINE MOGU BOLJE KORISTITI EU FONDOVE

Usvajanje Operativnih programa Vlade za nacionalne manjine za razdoblje 2021. - 2024. nastavak je jasnog usmjerenja Vlade na stvaranje preduvjeta za puno ostvarenje manjinskih prava. To usmjerenje je vidljivo i kroz donošenje i provedbu Operativnih programa, a za nacionalne manjine za razdoblje 2017. - 2020. te u programu Vlade za mandat 2021. - 2024. godine.

zbog zločina iz mržnje, a uspostavljena je i nova Radna skupina za praćenje Protokola.

Također, nastavljeno je s provedbom programa za financiranje projekata lokalne infrastrukture i ruralnog razvoja na područjima naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina, kao važnog financijskog alata za jačanje manjinskih zajednica.

Moram ovdje izdvojiti i donošenje nove Odluke o prodaji stanova u vlasništvu Republike Hrvatske, kojom je olakšana procedura te uspostavljeni povoljniji uvjeti otkupa stanova za povratnike i izbjeglice.

Iz pozicije srpske nacionalne manjine svakako je i simbolički, ali i životno vrlo važan Zaključak Vlade o revitalizaciji zaseoka Grubori od 19. kolovoza 2021. godine. Svi vrlo dobro znamo kakav se stravičan zločin dogodio u Gruborima. Stoga je bilo važno da ova Vlada, nakon što je odala počast svim nevino stradalima u tom zaseoku, poduzme i konkretne aktivnosti kako bi vratili život u Grubore.

U samim Operativnim programima nalaze se i mjere koje su kompleksne i za čiju punu provedbu je potrebna suradnja i partnerstvo između državne i lokalne razine te predstavnika nacionalnih manjina. U svom radu pokušavam povezati sve ključne aktere te facilitirati suradnju kako bi što uspješnije i kvalitetnije proveli sve predložene mjere.

Tijekom ovih godinu dana imao sam brojne sastanke s predstavnicima jedinica lokalne i područne samouprave, predstavnicima nacionalnih manjina te sa civilnim društvom. Kroz sve ove sastanke dobio sam pozitivne povratne informacije i uvidio spremnost svih aktera da zajednički rade na poboljšanju položaja

PROCES POMIRENJA I NORMALIZACIJE NAPREDUJE

U mandatu ove Vlade započeli smo procese koji nisu jednostavni ni laki, ali za koje duboko vjerujem da su nužni i bitni. Smirivanju i poboljšanju odnosa može doprinijeti samo politika razumijevanja i poštovanja drugog. Na tome smo u Hrvatskoj zadnjih godinu dana radili. Vjerujem i da su rezultati vidljivi. Moj prošlogodišnji odlazak u Knin je relaksirao atmosferu u društvu, započeo i utvrdio jednu Vladinu politiku razumijevanja i pomirenja koja je dobila veliku potporu javnosti.

Sve to je dalje rezultiralo mijenjanjem narativa u javnosti u odnosu na Srbe u Hrvatskoj što smatram najvažnijom stvari.

Bilo je važno poslati poruku s državnog vrha, nakon koje će se, vjerujem lakše govoriti o rješavanju stvarnih materijalnih i socijalnih pitanja za sve građane Hrvatske; pitanje prošlosti ne treba zatvoriti u smislu da se ona izbriše ili zaboravi, ali ga treba dostojanstveno uokviriti, s ciljem izgradnje boljeg društva za sve nas.

Operativni programi za nacionalne manjine donose niz mjera za unapređenje položaja manjinskih zajednica. Podrazumijevaju poštovanje prava na korištenje jezika i pisma, ravnomjeran razvoj svih krajeva i rad na izgradnji mira, a ključno je da se planovi ostvare u predviđenim rokovima. Operativni programi sadrže horizontalne mjere usmjerene na ostvarivanje temeljnih prava bitnih za sve manjine te specifične mjere za svaku pojedinačnu manjinu kako bi se adresirali ključni problemi svake manjinske zajednice.

Kao najveća postignuća u prvoj godini provedbe mogu izdvojiti donošenje novog Protokola o postupanju u slučaju zločina iz mržnje kojim će se povećati učinkovitost istraživanja te pravilna identifikacija zločina iz mržnje, čije su žrtve vrlo često baš pripadnici nacionalnih manjina. Protokolom su određene obveze nadležnih tijela koja sudjeluju u otkrivanju, postupanju i praćenju rezultata postupaka vođenih

nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Naravno, treba biti iskren i reći kako nije realno očekivati da će se neki dugogodišnji izazovi i problemi riješiti preko noći, ali je ključno postojanje dobre volje da se uhvatimo u koštac i s tim izazovima.

U narednom razdoblju bit će vrlo važno osigurati financijski okvir za provedbu svih mjera i aktivnosti iz Operativnih programa pri čemu treba stvoriti preduvjete za snažnije uključivanje nacionalnih manjina u korištenju i provedbi EU fondova.

Vladimir Bilek, saborski zastupnik češke i slovačke nacionalne manjine i predsjednik Kluba zastupnika nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru

OPERATIVNI PROGRAMI OMOGUĆUJU PROJEKTE KOJI DONOSE DOBROBIT ČITAVOJ LOKALNOJ ZAJEDNICI I NJENOM STANOVNIŠTVU

U proteklih godinu dana značajnim djelom smo bili zaokupljeni i završavanjem obveza iz proteklog mandata (Operativni programi za razdoblje 2017.-2020.), jer zbog objektivnih okolnosti (corona krize) to, kao i mnoge druge programe i planove, nije bilo moguće optimalno realizirati. Ali sada završavamo zaostatke i pripremamo novi zamah. Možda je prerano za ocjenjivanje ovog novog ciklusa Operativnih programa, ali sa sigurnošću možemo ustvrditi da imamo vrlo dobru suradnju sa Vladom i da, što je najvažnije, Operativni programi nisu neki programi za sebe već su sastavni dio programa Vlade, što im daje i dodatnu težinu i veću mogućnost realizacije. Ta realizacija je započela i, ovisno o ministarstvima, negdje to ide brže, negdje sporije, ali se kreće. Naravno, tu je i jedan dio vezan uz promjene odnosno, prilagođavanje zakonodavstva, jer se jedan značajan dio Operativnih programa odnosi na očuvanje i razvoj manjinskih prava, njihovu implementaciju odnosno provedbu na terenu. A realizacija na terenu u značajnoj mjeri ovisi i o suradnji s lokalnim strukturama, načelnicima, gradonačelnicima i županima. Negdje imamo odličnu suradnju, a negdje stvari manje ili više zapinju. Značajna je tu i uloga vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, bez obzira

što je riječ o savjetodavnim tijelima. Tamo gdje lokalne strukture imaju sluha i razumijevanja za njihov rad i ulogu tamo se i mnoga pitanja iz Operativnih programa puno lakše rješavaju, a tamo gdje tog razumijevanja nema vijeća i predstavnici ostaju tek demokratski ukras bez stvarnih učinaka.

Na državnom nivou imamo puno razumijevanja i potpore, ali onda implementacija mnogih stvari ovisi o čelnicima lokalne samouprave. Naravno dijalog je tu nužan, ali uz to mi moramo permanentno razvijati edukativne sadržaje kako bi lokalni čelnici i lokalne strukture u potpunosti shvatile što su njihove obaveze, ali i što su mogućnosti koje npr. realizacija operativnih programa pruža njihovim lokalnim zajednicama, dakle i ukupnom stanovništvu.

Jer, unutar Operativnih programa postoji niz projekata potpore jedinicama lokalne samouprave tamo gdje imate veću koncentraciju pripadnika nacionalnih manjina. Tako je u jedinicama lokalne samouprave gdje ima više od 5 posto manjinskog stanovništva moguće da općine i gradovi kandidiraju svoje projekte prema Ministarstvu regionalnog razvoja, gdje mali poljoprivrednici mogu kandidirati svoje projekte na Ministarstvo poljoprivrede, a od sljedeće godine to će moći ponovno i mali

obrtnici i gospodarstvenici prema Ministarstvu gospodarstva. Ove godine za te namjene je bilo predviđen 51 milijun kuna, a nadamo se dogodine i više. Ono što je tu izuzetno važno je činjenica da je ovim programima, koje su inicirali manjinski zastupnici, moguće jedinicama lokalne samouprave, poljoprivrednicima, obrtnicima, gospodarstvenicima kandidirati svoje projekte i dobiti bezpovratna sredstva upravo zato i zahvaljujući tome što na tom području u većoj koncentraciji žive i pripadnici nacionalnih manjina.

Dakle, sljedeće godine se nadamo još većim sredstvima. Očekujemo da već u prvom kvartalu budu raspisani natječaji kako bi sredstva što prije došla do jedinica lokalne samouprave i za ceste, za infrastrukturu, vodu, struju, za domove, ali i do poljoprivrednika i obrtnika za unapređenje njihovih djelatnosti i povećanje obima njihova poslovanja.

Zastupnici nacionalnih manjina nastoje djelovati i na promjenu određenog zakonodavstva kako bi poboljšali implementaciju Operativnih programa vezano npr. i za poljoprivredu i regionalni razvoj, kulturu, ali ako bude trebalo i Ustavni zakon. A posebno nastojimo ostvariti tu nužnu suradnju i sinergiju i predstavnika nacionalnih manjina i struktura lokalne samouprave.

Ishak Hodžić

član Savjeta za nacionalne manjine iz reda bošnjačke nacionalne manjine

TREBAMO I TRAŽIMO PUNO BOLJU SURADNJU S VLADOM KAKO BISMO MOGLI RJEŠAVATI NAŠE PROBLEME

Operativni plan koji je Vlada usvojila za bošnjačku nacionalnu manjinu je minimalan te još ništa nije dogovoreno na koji način to treba provesti u djelo, tako da ne mogu reći da smo zadovoljni s usvojenim operativnim planom za bošnjačku nacionalnu manjinu za razdoblje 2021. – 2024. godina.

Bošnjačka nacionalna manjina nije zadovoljna s rezultatima, odrađujemo onoliko koliko možemo sukladno dobivenim financijskim sredstvima. Ipak, uzimajući u obzir sve prepreke te trenutnu pandemiju radimo vrlo dobro te nastojimo svake godine još bolje i efikasnije unaprijediti naš rad.

Moramo napomenuti da se projekti ostvaruju dobro s obzirom na uvjete rada. Najveće prepreke su nedostatak sredstava i manjak stručnih ljudi za određene projekte, ali opet se sve nekako izrealizira.

Međutim, ne mogu reći da smo zadovoljni suradnjom sa Vladom. Naši apeli nemaju odgovora, naša traženja da sjednemo za isti stol i porazgovaramo o aktualnim problemima

ne nailaze na pozitivan odgovor. S lokalnim strukturama, s druge strane, suradnja je jako dobra. Zadovoljni smo te se dogovaramo o svim pitanjima koja se tiču lokalnog nivoa.

Realizacija programa u odnosu na prošle godine je uvelike otežana zbog aktualne pandemije i povećanja troškova za realizaciju te veće odgovornosti. Zbog mjera koje je stožer odredio treba se puno više angažirati te bi trebalo i više sredstava ulagati za iste projekte zbog zaštite zdravlja posjetitelja, a i zbog same nabave koja je otežana. Suradnja i komunikacija sa saborskom zastupnicom za bošnjačku nacionalnu manjinu je odlična, dobro surađujemo po svim pitanjima, rado se odaziva na naše skupove, pomaže nam u svakom pogledu i zainteresirana je za zajedničku realizaciju nekih projekata. Nažalost, nemamo takvu odgovarajuću suradnju i pomoć od potpredsjednika Vlade koji dolazi iz reda nacionalnih manjina.

Suradnja se ipak još uvijek može unaprijediti i jačati zahvaljujući dobroj volji naše sabor-

ske zastupnice da svima pomogne. Međutim, kako ima pet nacionalnih manjina koje ona zastupa sigurno joj nije lako sve to odrađivati, ali kada bi imali barem jednog zaposlenog u vladinom uredu bilo bi puno lakše i njoj i nama.

Dakle, reakcije predstavnika bošnjačke nacionalne manjine nisu pozitivne iz razloga što imamo dojam da Vlada nedovoljno surađuje s drugom najbrojnijom nacionalnom manjinom u RH. Ta ista nacionalna manjina je dala ogroman doprinos u obrani RH i priznaje te poštuje sve zakone RH, a Vlada nas ignorira. Važno nam je što prije uspostaviti kvalitetan kontakt s Vladom RH kako bi se pokrenula pitanja Bošnjaka u RH po svim stankama pa čak i pitanja naše matične države BiH, isto kao što su riješena prava Hrvata u BiH. Mislimo da bi se lakše i bolje surađivalo kad bi Vlada imala sluha za razgovor. Svakako bi Vlada trebala i Bošnjacima dati izbornu jedinicu za saborskog zastupnika kako bi lakše sve to rješavali na nivou RH i BiH.

Zvonko Kostelnik

član Savjeta za nacionalne manjine iz redova rusinske nacionalne manjine

MJERE VLADE VAŽNE SU ZA OČUVANJE NAŠEG IDENTITETA

Dosadašnjim učincima Vlade RH što se tiče naše rusinske nacionalne manjine, a odnosi se na služenje svojim jezikom i pismom, privatno te u javnoj i službenoj uporabi u potpunosti smo zadovoljni, jer smo ostvarili sva prava u skladu s Ustavom Republike Hrvatske. Malo teže idu dvojezični natpisi ulica i mjesta u kojima većinski živi manjinsko stanovništvo, a na koje imamo pravo, ali suradnjom s lokalnim vlastima će se u dogledno vrijeme i to riješiti.

Odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu rusinske nacionalne manjine provodi se po modelu "C" u svim našim mjestima u kojima ima interesa za pripadnike naše nacionalne manjine, ali i drugih manjina i većinskog naroda. Važno je napomenuti da što se tiče školskih ustanova na jeziku i pismu nacionalnih manjina Vlada RH provodi odluku Ustavnog suda po kojoj se ne određuje donja granica broja učenika potrebnih za formiranje razrednih odjeljenja u osnovnim školama.

Važno je naglasiti da Vlada RH za učenike koji nemaju mogućnosti izučavanja materinskog jezika u mjestu boravka i nemaju organiziran redovni oblik učenja materinskog jezika organizira Javni poziv za provođenje posebnih

oblika nastave (ljetne škole) za učenike pripadnike nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj u kojem naša nacionalna manjina godinama uspješno sudjeluje.

Sa kulturnom autonomijom, održavanjem, razvojem i iskazivanjem vlastite kulture te očuvanjem i zaštitom kulturnih dobara i tradicije pripadnika rusinske nacionalne manjine možemo biti zadovoljni, jer su kulturna dobra u vlasništvu općina i u suradnji sa lokalnom upravom polako se realiziraju projekti kao Dom kulture u Mikluševcima, Društveni dom i Vatrogasni dom u Petrovcima, Grko-katolička crkva u Petrovcima itd.

Suradnja sa Vladom RH i nadležnim institucijama je jako dobra, a tako i sa lokalnom upravom i samoupravom. Zastupljeni smo u svim predstavničkim tijelima na lokalnoj razini i u upravnim i pravosudnim tijelima. Sudjelujemo u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem vijeća i predstavnika rusinske nacionalne manjine u Vukovarsko-srijemskoj, Osiječko-baranjskoj županiji i u Gradu Zagrebu.

Realizacija ovih novih Operativnih programa na odnosu na one za razdoblje

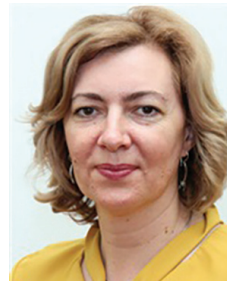
2017.-2020. znatno je bolja i kvalitetnija. Da bi bila još učinkovitija potrebno je pripremiti projekte koje treba realizirati sa pripadnicima naše manjine i u skladu s njihovim potrebama.

Međutim, komunikacija sa saborskim zastupnikom za našu nacionalnu manjinu je ispod razine koja bi trebala biti. Jasno je da pored 12 nacionalnih manjina koje zastupa nije u mogućnosti posvetiti se svakoj isto, ali je potrebno barem dijelom pokazati volju za prisustvom na događanjima koja su od izuzetne važnosti za nas. Nedostaje komunikacije između zastupnika i naših udruga, što ćemo pokušati ispraviti u narednom razdoblju.

Jedan od važnijih zadataka u narednom razdoblju su radio emisije na rusinskom jeziku na lokalnom radiju i kronike rusinskog jezika na lokalnoj televiziji gdje živi najveći broj pripadnika naše nacionalne manjine. Prioritetno je potrebna i rekonstrukcija Etnografske zbirke Rusina RH u Petrovcima te amfiteatar za održavanje centralne manifestacije kulture Rusina u RH.

Dragana Jeckov, saborska zastupnica srpske nacionalne manjine

U SREDIŠTU JE RAVNOMJERAN RAZVOJ PODRUČJA GDJE ŽIVE NACIONALNE MANJINE

Ne zaboravimo da su epidemija izazvana virusom Sars cov 2 te potresi u Zagrebu i Baniji svakako utjecali na realizaciju Operativnog programa i značajno promijenili prioritete. Tako smo se u prvoj godini provedbe Operativnih programa Vlade RH za nacionalne manjine rukovodili osnovnim, a to je osigurati ljudima osnovne životne uvjete, odnosno bar privremeni krov nad glavom, surađujući sa mnogobrojnim organizacijama iz zemlje i inostranstva koje su se uključile u humanitarnu akciju "Banija je naša kuća". Kulturna autonomija je zbog epidemijskih rizika mirovala, a manjinsko obrazovanje je dobilo novu dimenziju: vrijedni prosvjetni radnici, su se najvećim dijelom samoorganizirali te pripremili sate i sate e-nastave, kako nastava na srpskom jeziku i ćirilničnom pismu ne bi ostala po strani u odnosu na sve ostale.

Pored spomenutog, ravnomjeran razvoj područja u kojima su nastanjeni pripadnici nacionalnih manjina i u prošloj godini, bio je središnja točka djelovanja svih zastupnika nacionalnih manjina.

Kad je u pitanju provedba aktivnosti Obnove i izgradnje komunalne i socijalne infrastrukture na potpomognutim područjima kao što su voda, struja, ceste, ambulante, vrtići, domovi za stare i nemoćne, što je vrlo važna pretpostavka za održivi povratak, realiziraju se određeni programi i projekti.

U skladu sa tim donesen je Program za financiranje projekata lokalne infrastrukture, ruralnog razvoja te poticanja poduzetništva i obrta na područjima naseljenima pripadnicima nacionalnih manjina za koja se izdvajaju značajna, ali još uvijek nedovoljno dostatna sredstva u odnosu na potrebe, kako bi se na tim područjima stvorile pretpostavke za ubrzaniji oporavak i ravnomjeran razvoj.

Za ovaj program se na godišnjoj razini izdvaja 45 milijuna kuna. Putem Ministarstva regionalnog razvoja i europskih fondova u ovoj godini je odobreno 100 projekata jedinicama lokalne samouprave te 432 za OPG preko Ministarstva poljoprivrede.

Od 2018. godine intenzivno se radi na sanaciji i obnovi niskonaponske mreže u područjima naseljenima pripadnicima srpske zajednice. Ukupno je za ovaj program osigurano 67 milijuna kuna te će sa 2022. godinom biti stvoreni uvjeti u svih 80 sela i zaseoka za priključenje oko 200 korisnika.

Također, prema našim saznanjima sa terena na područjima gdje uglavnom živi srpsko stanovništvo gotovo 60% naselja nema vodovod. Do unazad tri godine nije bilo značajnih ulaganja u vodovod. Moramo biti svjesni da su pripreme za izgradnju vodovoda, kao i sredstva koja treba osigurati velika te će ta provedba potrajati. Ako uz to pogledamo i proklamirane ciljeve stambenog zbrinjavanja, pogotovo po-

vratka, naseljavanje i ostanak stanovništva na područjima koja su demografski i privredno devastirana, onda je jasno kako ne možemo reći da smo zadovoljni dosadašnjom realizacijom obnove i programa stambenog zbrinjavanja.

Prije svega nismo zadovoljni dinamikom rješavanja, kompliciranom administrativnom procedurom, koja usporava proces povratka i rješavanje ovih pitanja. U tom smjeru tražili smo sveobuhvatnu analizu normativnih akata i izmjene zakona i pratećih akata pravilnika i uredbi uz pojednostavljanje procedure.

Što se pak tiče važnog segmenta obrazovanja, bez obzira na negativne stereotipe koji vladaju u javnosti vezano za obrazovanje pripadnika manjinske zajednice, drago nam je što Vlada RH i dalje prepoznaje važnost i neophodnost ovakvog obrazovanja. Vlada RH kroz Ministarstvo znanosti i obrazovanja izdvaja velika sredstva kojima se omogućava ostvarivanje prava na odgoj i obrazovanje na srpskom jeziku i ćirilničnom pismu.

Nadamo se, da će se pristupiti i formiranju nastavničkog studija srpskog jezika i kulture u Zagrebu u Osijeku, studijskog programa na učiteljskim fakultetima za učitelje u programima na manjinskim jezicima i pismima. ●

ZA RJEŠAVANJE ROMSKIH PROBLEMA I PROVEDBU NACIONALNIH POLITIKA PRESUDNA JE UKLJUČENOST I SURADNJA LOKALNIH VLASTI

Jedna od najvažnijih pretpostavki ostvarivanja Nacionalnog plana za Rome jeste da jedinice lokalne i regionalne samouprave što prije donesu svoje lokalne planove za njegovu realizaciju. To je bila najveća prepreka i u dosadašnjem ostvarivanju strateških dokumenata jer je malo koja jedinica lokalne samouprave i u prethodnim periodima donijela svoje akcijske planove. Ako nemate akcijski plan nemate ni budget, a kada nemate budget onda nemate nikakve mogućnosti da nešto rješavate

Veljko Kajtazi

Vlada Republike Hrvatske je početkom ljeta ove godine donijela novi Nacionalni plan za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Istovremeno, Vlada je donijela i akcijske planove za provedbu tog dokumenta za 2021. i 2022. godinu, za čiju je implementaciju u prve dvije godine predviđeno nešto više od 57 milijuna kuna. Plan, koji predstavlja nastavak prethodne Nacionalne strategije za uključivanje Roma od 2013. do 2020. godine, predstavlja izuzetno važan dokument za rješavanje jednog od najneuralgičnijih problema hrvatskog društva – položaja Roma. Nacionalnim planom za uključivanje Roma, za razdoblje od 2021. do 2027. godine (koji se temelji i na općoj Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine) postavljen je strateški okvir za razvoj jednakosti, uključivanje i sudjelovanje pripadnika romske nacionalne manjine u društvene tokove u Hrvatskoj. Stoga je kao primarni cilj u novom Nacionalnom planu i istaknuto unaprijeđenje ukupne integracije pripadnika romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj te smanjivanje egzistencijalnog jaza između Roma i ostatka populacije u svim ključnim područjima života.

Dokument je usklađen i sa Strateškim okvirom Europske unije za jednakost, uključivanje i participaciju Roma do 2030. godine kojeg je Europska komisija usvojila u listopadu prošle godine - upravo kako bi potakla posustali, a u nekim aspektima (prema vlastitim ocjenama) promašen i neučinkovit sustav potpore i mjera za prevladavanje teškog položaja romske populacije.

O tome što je do sada postignuto u rješavanju teških romskih problema, a što se očekuje od ovih novih strateških dokumenata donosimo neke ključne ocijene **Veljka Kajtazija**, saborskog zastupnika romske i još 11 drugih nacionalnih manjina.

■ Koje su najvažnije pretpostavke uspješnijeg ostvarivanja novog Nacionalnog plana za Rome?

Jedna od najvažnijih pretpostavki ostvarivanja Nacionalnog plana jeste da jedinice lokalne i regionalne samouprave što prije donesu svoje lokalne planove za njegovu realizaciju. To je bila najveća prepreka i u dosadašnjem ostvarivanju strateških dokumenata, jer je malo koja jedinica lokalne samouprave i u prethodnim periodima donijela svoje akcijske planove. Ako nemate akcijski plan nemate ni budžet, a kada nemate budžet onda nemate nikakve mogućnosti da nešto rješavate. I mi na tome puno sada radimo i inzistiramo prema jedinicama lokalne samouprave da donesu i usvoje svoje akcijske planove. Tek na osnovu

tih akcijskih planova mogu se početi rješavati složeni i zahtjevni problemi romskih naselja i same romske zajednice, a to znači i problemi stanovanja, obrazovanja, zapošljavanja itd., uključivo i ono što je jako bitno, a to su statusna pitanja.

■ Koliko Operativni programi za nacionalne manjine Vlade RH korespondiraju s novim Nacionalnim planom?

Vrlo je važno da su u Nacionalni plan ugrađene i mnoge aktivnosti koje su definirane Operativnim programima. Ta sinergija je nužna i dobra i na tome smo radili. Realizacija Nacionalnog plana je tek počela i ne mogu u ovom momentu tvrditi kako će ona ići, ali ako pogledamo Operativne programe onda s njihovom dosadašnjom realizacijom možemo biti vrlo zadovoljni. Uspostavljeni su odlični odnosi sa svim ministarstvima i ministrima i postupno rješavamo stvari. Metodološki su Operativni programi vrlo dobro postavljeni, vrlo precizno su utvrđeni nositelji određenih aktivnosti i u svakom momentu možete provjeravati realizaciju te pozvati nadležne institucije na odgovornost ili tražiti objašnjenja zašto se kasni u realizaciji projekata. To je velika zasluga ove Vlade.

■ Primarni cilj Nacionalnog plana za uključivanje Roma, za razdoblje od 2021. do 2027. godine jest unaprijeđenje ukupne integracije pripadnika romske nacionalne manjine

Potpredsjednik Vlade i predsjednik Povjerenstva za praćenje ostvarivanja Nacionalnog plana za uključivanje Roma **Boris Milošević**:

INTEGRACIJA ROMA MORA BITI DVOSMJERAN PROCES I TRAŽI SURADNJU VEĆINSKOG I MANJINSKOG STANOVNIŠTVA

Vjerujem da su mjere i ciljevi propisani Nacionalnim planom stavljeni u realni okvir te predviđaju da se gorući izazovi, vezani uz pitanja romske populacije, kao jedne od najmarginaliziranijih skupina hrvatskoga društva, što uspješnije riješe. Kao predsjednik Povjerenstva, zadaći praćenja provedbe Nacionalnog plana pristupam s visokim interesom i odgovornošću, a koliko su članovi Povjerenstva predani osiguravanju provedbe Nacionalnog plana svjedoči i činjenica da se od donošenja ovog dokumenta u lipnju 2021. pa do danas, Povjerenstvo sastalo već četiri puta.

Sastanci Povjerenstva u pravilu su se održavali u Županijama koje imaju znatan udio romske populacije i koje se svakodnevno suočavaju s izazovima uključivanja Roma u hrvatsko društvo. Time se podiže javna vidljivost problematike, osigurava provedba Nacionalnim planom utvrđenih mjera, ali i šalje snažna simbolička poruka društvu, da je ovoj Vladi uključivanje Roma iznimno važno pitanje.

u Republici Hrvatskoj te smanjivanje jaza u odnosu na većinsku populaciju. Kako to ostvariti?

On se može smanjivati ako jedinice lokalne samouprave odluče početi rješavati te probleme. Romska zajednica ne može sama, jer za to jednostavno nema potrebnih kapaciteta. Moja saznanja i iskustvo s terena pokazuju da postoji manji broj županija, gradova i općina koje su se spremne s tim problemima uhvatiti u koštac, ali većina lokalnih jedinica nema volju da rješava romske problem i poboljša njihov položaj. To je realnost, gruba stvarnost. U mnogim sredinama same lokalne vlasti podložne su neprihvatljivom predrasudama i stereotipovima o Romima kao onima koji ne žele raditi, koji se ne žele školovati, kao onima koji stvaraju probleme i žele živjeti samo od socijalne pomoći. A to je neprihvatljivo i pogrešno. Kada se Romima pruži prilika za školovanje, za zaposlenje, za rad mnogi ostaju potpuno iznenađeni njihovim vrijednostima, sposobnostima, zalaganjem ... Mi moramo pomoći romskoj zajednici ako treba i putem pozitivne diskriminacije i u obrazovanju i u zapošljavanju pa i stanovanju. Nažalost imamo puno mladih Roma koji dobivaju socijalnu pomoć i koji ne mogu dobiti zaposlenje. U našoj državi nedostaje puno segmenata radne snage, a mi i dalje izbjegavamo zapošljavati naše Rome.

Intervju: **Nandor Čapo**, ravnatelj Uprave za nacionalne manjine
Ministarstva znanosti i obrazovanja

STALNI RAD NA RAZVOJU SUSTAVA MANJINSKOG OBRAZOVANJA

Hrvatska je jedna od rijetkih država koja izvođenje nastave nacionalnih manjina regulira posebnim zakonom. Postojeća tri modela nastave na jeziku i pismu nacionalnih manjina pružaju adekvatna rješenja i mogućnosti nastave na materinskom jeziku prema brojnosti i interesima određene nacionalne manjine. Trenutno se radi na Nacionalnom planu razvoja sustava odgoja i obrazovanja za razdoblje 2021. - 2027. godina, koji uključuje i izradu značajnih kurikuluma za još potpuni-je i kvalitetnije zadovoljavanje obrazovnih potreba nacionalnih manjina.

■ **Kako se danas realizira obrazovanje nacionalnih manjina – koliko je učenika iz redova nacionalnih manjina obuhvaćeno modelom A, koliko B i koliko modelom C te kako to izgleda po nacionalnim manjinama?**

Nastava na jeziku i pismu nacionalnih manjina je sastavni dio odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj. Stoga se realizira temeljem općeg zakona i podzakonskih akata koji su trenutno na snazi kao i temeljem posebnog zakona o odgoju i obrazovanju pripadnika nacionalnih manjina. Hrvatska je jedna od rijetkih država koja izvođenje nastave nacionalnih manjina regulira posebnim zakonom. Pritom treba istaknuti da svi propisi koji se odnose na odgoj i obrazovanje u odgovarajućem dijelu sadrže regulativu (u posebnim člancima) koja se odnosi na specifičnosti obrazovanja nacionalnih manjina.

Zadnji sistematizirani i obrađeni podaci s kojima raspoložemo se odnose na 2020./2021. školsku godinu. U njoj je u odgojno-obrazovne programe za nacionalne manjine upisano ukupno 10.219 učenika/djece od vrtića do srednje škole i to u 263 odgojno-obrazovne ustanove.

Osnovnoškolskim odgojem i obrazovanjem na jeziku i pismu nacionalnih manjina u svim modelima obrazovanja (A, B i C) obuhvaćeno je ukupno 6.841 učenika. Modelom A bilo je obuhvaćeno u 4 županije ukupno 3.579 učenika, u 58 osnovnih škola, u 310 razrednih odjela. Od toga je nastavu pohađalo 289 učenika na češkom, 138 učenika na mađarskom, 1.495 učenika na srpskom i 1.657 učenika na talijanskom jeziku. Modelom B su u 2 županije bila obuhvaćena 62 učenika: 52 učenika na mađarskom i 10 na srpskom jeziku. Modelom C u 18 županija i 138 osnovnih škola bilo je obuhvaćeno ukupno 3.200 učenika i to: 167 učenika na albanskom jeziku, 83 učenika na bosanskom jeziku, 401 učenika na češkom, 96 učenika na hebrejskom, 524 učenika na mađarskom, 72 učenika na makedonskom, 240 učenika na njemačkom, 31 učenika na poljskom, 75 učenika na rusinskom, 256 učenika na ruskom, 410 učenika na slovačkom, 141 učenika na slovenskom, 641 učenika na srpskom jeziku i 63 učenika na ukrajinskom jeziku.

Na početku 2020./2021. školske godine srednjoškolskim obrazovanjem na jeziku i pismu nacionalnih manjina u svim modelima (A, B i C) bilo je obuhvaćeno ukupno 1.374 učenika u 33 srednje škole, u 181 razrednom

odjelu/skupini. Modelom A u 5 županija i 11 srednjih škola bilo je obuhvaćeno ukupno 1.078 učenika, od toga 27 učenika na mađarskom, 523 učenika na srpskom i 528 učenika na talijanskom jeziku. Modelom B u jednoj županiji i jednoj srednjoj školi bilo je tijekom 2020./2021. školske godine obuhvaćeno 11 učenika na češkom jeziku. Modelom C u pet (5) županija i 21 srednjoj školi bilo je obuhvaćeno ukupno 285 učenika, od toga: 13 učenika na albanskom, 17 učenika na bosanskom, 48 učenika na češkom, 19 učenika na mađarskom, 25 učenika na makedonskom, 23 učenika na ruskom jeziku, 13 učenika na slovačkom, 80 učenika na slovenskom, 33 učenika na srpskom i 14 učenika na talijanskom jeziku.

OBRAZOVNI MODELI KOJI ZADOVOLJAVAJU POTREBE

■ **Da li se brojnost učenika koji pohađaju ove modele nastave povećava ili opada (ili se u nekim modelima povećava a u drugim opada)? Da li sustav zadovoljava razinu interesa koji je među pripadnicima nacionalnih manjina prisutan za ove modele obrazovanja?**

Analiza je pokazala da ukupan broj učenika u svim modelima stagnira. Međutim, kada se trendovi promatraju odvojeno po modelima ili jezicima nacionalnih manjina uočavamo razlike. Dok se broj učenika povećava u modelu C i zbog uvođenja novih jezika kao i povećanja broja škola gdje se navedeni model izvodi, u modelima A i B broj učenika opada. Gledajući pak prema jezicima nacionalnih manjina možemo reći da u modelu A broj učenika u osnovnim školama na mađarskom i srpskom jeziku konstantno opada, kod češkog jezika stagnira, a kod talijanskog primjećujemo periodične izmjene padova i rasta. U srednjoj školi u modelu A možemo vidjeti konstantan pad u nastavi na mađarskom i srpskom jeziku, početni pad na početku promatranog razdoblja, a u zadnjem vremenskom razdoblju stabilizaciju broja učenika koji nastavu pohađaju na talijanskom materinskom jeziku.

Postojeća tri modela nastave na jeziku i pismu nacionalnih manjina u potpunosti pružaju adekvatna rješenja i mogućnosti nastave na materinskom jeziku već prema mogućnostima, brojnosti i interesima određene nacionalne manjina na nekom od geografskih područja Republike Hrvatske. Naime, kada brojnost i kadrovski uvjeti pa i interes određene nacionalne

zajednice omogućuje uvođenje nastave prema modelima A i/ili B tada se to i omogući, a kada su pripadnici nacionalne manjine na nekom području malobrojniji i raspršeniji mogu se koristiti pravom za uvođenjem nastave prema modelu C koji podrazumijeva pohađanje od 2 do 5 sati jezika i kulture pripadnika nacionalne manjine u školama u kojima je nastava na hrvatskom jeziku.

NOVI KURIKULUMI ZA OBRAZOVANJE NACIONALNIH MANJINA

■ **Mogu li sve nacionalne manjine, koje to žele, ostvariti bar obrazovanje po C modelu? Jesu li za njih izrađeni kurikulumi, osiguran nastavni materijal, imali li odgovarajućeg nastavnog kadra?**

Bilo koja nacionalna manjina priznata Ustavom Republike Hrvatske može tražiti obrazovanje barem prema modelu C. Potrebno je osigurati dovoljan broj učenika pripadnika nacionalne manjine. Inicijativu obično daje neka od udruga, ili bilo koja asocijacija predmetne nacionalne manjine u dogovoru sa školom. Škola tada od nas zatraži suglasnost. I naravno, potrebno je osigurati i odgovarajući nastavni kadar.

Kurikulumi su izrađeni u prethodnom razdoblju prvenstveno za one jezike nacionalnih manjina koji imaju obrazovni model A i B, ili su imali te modele u prošlosti. Tako se izrađeni kurikulumi za srpski jezik i ćirilčno pismo prema modelima A i C, za češki jezik prema modelima A i C, za mađarski jezik prema modelima A i C, za talijanski jezik modela A, slovački jezik modela C i za romsku nacionalnu manjinu modela C. Sve ostale manjine koje imaju nastavu prema modelu C do izrade kurikuluma rade temeljem plana i programa verificiranog od strane Agencije za odgoj i obrazovanje (AZOO) i odobrenog od strane Ministarstva. U ovom trenutku 16 nacionalnih manjina ima obrazovanje u formalnom obrazovnom sustavu prema nekom od modela (A, B i C). Od njih 11 nema, za sada, izrađen kurikulum već rade prema spomenutom planu i programu. U ovom je trenutku u tijeku izrada Nacionalnog plana razvoja sustava odgoja i obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine, gdje smo predložili aktivnosti usmjerene na izradu preostalih kurikuluma, kao i izradu razlikovnih kurikuluma u nastavi modela A za povijest, geografiju, likovnu i glazbenu kulturu te prirodu i društvo. ●

INTERVJU: **Tatjana Vlašić**, zamjenica pučke pravobraniteljice

EDUKACIJA JE KLJUČNA ZA BOLJE KORIŠTENJE ZAGOVARAČKIH ALATA U OSTVARIVANJU PRAVA NACIONALNIH MANJINA

Iznimno je važno pitanje do koje su mjere pripadnici nacionalnih manjina zaista upoznati sa zakonima, međunarodnim konvencijama te institucijama koje štite njihova prava. Ali ni sve lokalne vlasti nisu na jednak način spremne na suradnju i također nisu dovoljno upoznate s ulogom vijeća i predstavnika u zaštiti i promicanju manjinskih prava. Zato edukacija o pravima nacionalnih manjina ne bi smjela biti fokusirana samo na predstavnike nacionalnih manjina, već i na dužnosnike i djelatnike lokalne i regionalne samouprave. Kroz pritužbe građana vidimo da nisu osviješteni o svojim pravima i ne znaju kome se obratiti i kako se zaštititi, a ključ za adresiranje tih pitanja su upravo obrazovanje i edukacija.

■ U okviru ovogodišnjih “Lipovljanskih susreta”, središnje manifestacije nacionalnih manjina u RH, na stručnoj raspravi tema je bila problematika razvoja i upotrebe zagovaračkih alata za što kvalitetniju zaštitu manjinskih prava. Što u tom pogledu nacionalnim manjinama stoji na raspolaganju?

Pripadnici nacionalnih manjina imaju čitav set alata koje mogu koristiti u zagovaranju svojih prava kao što su to npr. vijeća i koordinacije nacionalnih manjina koji djeluju na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini. Potom mogućnost djelovanja i zagovaranja kroz rad udruga (bilo udruga koje se bave zaštitom i promocijom ljudskih prava u širem smislu, bilo manjinskih udruga), a tu su i manjinski zastupnici u Saboru preko kojih nacionalne manjine također mogu zagovarati svoja prava. Zatim, tu su i međunarodne konvencije koje nacionalne manjine mogu koristiti kao svoje zagovaračke alate. Kao primjer dobre prakse ističe se Okvirna konvencija za zaštitu prava nacionalnih manjina odnosno njihov Savjetodavni odbor koji je na neki način zadužen za praćenje provedbe Konvencije na nacionalnim razinama. I tu postoji niz mogućnosti da nacionalne manjine uspostave dijalog i informiraju Savjetodavni odbor kako bi štatile i razvijale svoja prava, a to se nažalost, kako ističe i hrvatska članica Savjetodavnog odbora prof. Antonija Petričušić, nedovoljno koristi.

Mi se u Uredu pučke pravobraniteljice pak u svom djelokrugu bavimo položajem nacionalnih manjina kroz ostvarivanje njihovih prava, ali u tom okviru posebno smo usmjereni na pitanja jednakosti, odnosno suzbijanja diskriminacije temeljem etniciteta odnosno nacionalne pripadnosti. Svi koji misle da su im prava ugrožena ili da su diskriminirani mogu nam podnijeti pritužbu, a to mogu u njihovo ime i uz njihovu suglasnost učiniti i organizacije civilnog društva ili vijeća nacionalnih manjina. I ukoliko utvrdimo da je došlo do nezakonitog ili nepravilnog postupanja tijela javne vlasti ili ukoliko utvrdimo sumnju na diskriminaciju, pučka pravobraniteljica može uputiti odgovarajuća upozorenja, prijedloge, mišljenja ili preporuke. U velikoj smo mjeri fokusirani na ukazivanje problema, ali i na zagovaranje preporuka koje dajemo, bilo u pojedinačnim predmetima ili u godišnjim izvješćima Hrvatskom saboru, ali i onih koje dolaze iz međunarodnih okvira ljudskih prava, poput onih koje upućuje Savjetodavni odbor.

ZAGOVARAČKI ALATI SE NEDOVOLJNO KORISTE

■ Koliko su predstavnici nacionalnih manjina i njihove institucije, udruge uopće, adekvatno informirani i osposobljeni za takve akcije i djelovanje?

Iznimno je važno pitanje do koje su mjere pripadnici nacionalnih manjina zaista upoznati sa zakonima i međunarodnim konvencijama koje štite njihova prava, koliko su upoznati s nacionalnim strateškim dokumentima koji promoviraju ljudska prava i koliko su upoznati s institucijama (kao što je naša institucija pučke pravobraniteljice) koje štite i zagovaraju i manjinska prava. Iz prakse vidimo da je situacija vrlo raznolika i sama manjinska vijeća i predstavnici različito funkcioniraju, ovisno o kojoj manjini ili kojoj lokalnoj sredini je riječ. Godinama upozoravamo da dio manjinskih predstavnika, vijeća i organizacija nema dovoljno informacija i kapaciteta, posebno kada se radi o ovim međunarodnim dokumentima. Ali ni sve lokalne vlasti nisu na jednak način spremne na suradnju i također nisu dovoljno upoznate s ulogom vijeća i predstavnika u zaštiti i promicanju manjinskih prava. Zato edukacija o pravima nacionalnih manjina ne bi smjela biti fokusirana samo na predstavnike nacionalnih manjina, već i na dužnosnike i djelatnike lokalne i regionalne samouprave.

VAŽNO JE GRADITI POVJERENJE U INSTITUCIJE SUSTAVA

Kada govorimo o problemima integracije Roma, godinama upozoravamo da je za uspješnost integracijskih politika izuzetno važno graditi povjerenje samih Roma prema institucijama. To znači da institucije moraju iskoračiti iz svojih ureda i uključiti se u procese i svakodnevni život romskih zajednica. U tom kontekstu već godinama ponavljamo i preporuku da je važno razmotriti mogućnost stvaranja interdisciplinarnih timova koji bi uključivali predstavnike raznih ministarstava i drugih institucija (zavoda za zapošljavanje, institucija socijalne skrbi, tijela lokalnih vlasti, škola), kao i udruga, zatim predstavnike Roma, ali i drugih stanovnika koji tu žive, kako bi se rješavale teškoće specifične za ovu nacionalnu manjinu i okruženje u kojem žive.

Također je važno u obrazovni sustav ugraditi i doprinos pripadnika nacionalnih manjina hrvatskoj povijesti, kulturi, umjetnosti, gospodarstvu i društvu općenito. U tom kontekstu također već dugo zagovaramo i građanski odgoj i obrazovanje kao ključan put prema ostvarivanju prava, uključujući i manjinska prava. Kroz pritužbe građana vidimo da nisu osviješteni o svojim pravima i ne znaju kome se obratiti i kako se zaštititi, a ključ za adresiranje tih pitanja su upravo obrazovanje i edukacija.

PROAKTIVAN PRISTUP NA TERENU DAJU REZULTATE

■ Što konkretno, iz iskustva instituta Pučke pravobraniteljice se u tom pogledu može ponuditi kao primjer dobre prakse? Imamo li i neka zanimljiva komparativna europska iskustva?

Iz naše perspektive važno je odlučiti kako doskočiti velikim nedostacima u osviještenosti o tome koji su sve alati zaštite dostupni i kako ih koristiti. To nam se posebno važnim pokazalo u kontekstu romske nacionalne manjine. Podaci različitih istraživanja jasno pokazuju da su Romi jedna od najdiskriminiranijih skupina u društvu, a s druge strane kada smo gledali statistiku i broj pritužbi koje u vezi Roma dobivamo, evidentan je bio veliki nerazmjer na tom planu. Kako bismo premostili taj jaz, odlučili smo se za proaktivan pristup - izlazak na teren i odlazak u romska naselja gdje smo kroz komunikaciju sa stanovnicima i predstavnicima zajednice, organizaciju različitih predavanja i dijeljenjem različitih materijala, između ostalog, podizali svijest o nama kao instituciji i o onome što možemo napraviti, pokušavali povećati informiranost, ali i graditi povjerenje prema našoj instituciji. Tako smo i zaprimali pritužbe na licu mjesta, a to još uvijek i radimo. I zapravo je na razini EU upravo ovaj naš primjer prepoznat kao primjer dobre prakse, a nedavno smo ga i predstavili u Beču na velikoj konferenciji Agencije EU za temeljna prava koja se održava svake dvije godine i okuplja više od tisuću sudionika. U svakom slučaju, proaktivan pristup se pokazao kao izuzetno učinkovita metoda u adresiranju ovih problema, a ono što je još bitno i važno istaknuti jeste da u sve te aktivnosti moraju kao aktivni subjekt biti uključeni i pripadnici nacionalnih manjina.

Uz 5. hrvatsko Izvješće o provođenju Okvirne konvencije Vijeća Europe za zaštitu nacionalnih manjina

Dr.sc. **Antonija Petričušić**, članica Savjetodavnog odbora Vijeća Europe za praćenje ostvarivanja Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina

KVALITETNIJA MANJINSKA POLITIKA ZNAČI I KVALITETNIJU DEMOKRACIJU

Peti evaluacijski ciklus ostvarivanja Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina za Hrvatsku je pri kraju i uskoro se očekuje Rezolucija iz koje stoji Odbor ministara Vijeća Europe. U međuvremenu je Savjetodavni odbor, stručno tijelo Okvirne konvencije, objavio nove preporuke za Hrvatsku koje će sigurno biti i podloga za Rezoluciju. Savjetodavni odbor jasno poručuje kako smatra da obveze iz Okvirne konvencije zahtijevaju stalne napore vlasti. Ciljevi manjinske politike moraju u vidu imati punu integraciju pripadnika nacionalnih manjina i to ne mogu rješavati samo zakoni pa bi otvaranje javnog dijaloga o strateškim pitanjima manjinske politike bilo i potrebno i nužno.

■ Koje ključne zamjerke hrvatskoj manjinskoj politici dolaze iz europskih institucija?

Čini mi se da Mišljenje objektivno oslikava i društveni kontekst i izazove u kojima se ostvaruju prava pripadnika manjina u Hrvatskoj. Ono je pohvalilo ono što se kontinuirano ističe u javnim raspravama, kako je pravni i institucionalni okvir manjinske politike uglavnom zadovoljavajući, ali ga nagrizi i destabilizira društvena klima: primjerice izostanak međukulturalnog dijaloga, neadekvatan prikaz manjina u medijima, slučajevi govora mržnje usmjereni prema pojedinim manjinama u medijima i u političkom diskursu, nedosljedna provedba zakonodavstva o službenoj uporabi jezika i pisama manjina. Osim toga, Savjetodavni odbor jasno poručuje kako smatra da obveze iz Okvirne konvencije zahtijevaju stalne napore vlasti.

■ Koje preporuke za poboljšanje manjinskih prava u Hrvatskoj predlaže Savjetodavni odbor? Koje su najurgentnije?

Postoje preporuke za trenutno djelovanje te one za dugoročnije djelovanje. Četiri su preporuke za trenutno djelovanje. Prva se

ticala provedbe aktualnog popisa stanovništva za kojega se tražilo da bude u skladu s međunarodnim standardima, kako bi se povećalo povjerenje svih građana u proces prikupljanja podataka i rezultate popisa stanovništva. U tom kontekstu posebno se isticao zahtjev da se u popisnom upitniku navedu sve nacionalne manjine, jer otvoreno izjašnjavanje nekim pripadnicima nacionalnih manjina iz različitih razloga stvara teškoće i zapreke da slobodno deklariraju svoju nacionalnu ili etničku pripadnost. Druga preporuka za hitno djelovanje sugerira vlastima da pripreme sveobuhvatnu strategiju za promicanje međuetničkog dijaloga i uključivog društva, da osiguraju njezino praćenje i ocjenu njezinog utjecaja. Nažalost, to je preporuka naslijeđena i iz prethodnog ciklusa. Treća preporuka poziva hrvatske vlasti na odlučno rješavanje i javnu osudu svih slučajeva javnog poticanja na nasilje i mržnju, zločine iz mržnje, kao i radikalni nacionalizam, povijesni revizionizam i uopće protumanjinsku retoriku u javnom i političkom diskursu te glorifikaciju osoba osuđenih za ratne zločine. Traži se da se hrvatske vlasti pobrinu da zločini iz

mržnje koji pogađaju pripadnike nacionalnih manjina budu spriječeni, djelotvorno istraženi i odgovarajuće sankcionirani. I, četvrta, posljednja, tiče se organizacije uključivog i kvalitetnog obrazovanja kroz koje će se promovirati društvena važnost i vrijednost nacionalnih manjina te njihova prava i, što je posebno važno za romsku nacionalnu manjinu, dokidati segregacije u školama.

■ Jesu li nam uopće manjinska politika i njeni ciljevi dobro i kvalitetno osmišljeni, ili i tu treba razmišljati o promjenama i u kom pravcu?

Promjena naravno nema preko noći. Promjene ne mogu donijeti ni samo novi zakoni ili izmjene postojećih. Ali, mislim da bi jedna rekonceptualizacija manjinske politike bila dobrodošla pa i nužna. Trenutni ciljevi naše manjinske politike prema našim zakonima, ali i različitim nacionalnim i strateškim dokumentima jesu, u prvom redu, njegovanje kulturne autonomije nacionalnih manjina. A to nije dovoljno! Ciljevi manjinske politike moraju u vidu imati punu integraciju pripadnika nacionalnih manjina. Međutim, mislim da za ozbiljno promišljanje i promjene u manjinskoj politici nema velike spremnosti. Nedostatak te spremnosti da se promišlja i unapređuje manjinska politika ostavlja dugoročno negativne posljedice na poziciju pa i opstojnost manjinskih zajednica. Dobro elaborirano manjinsko zakonodavstvo nije dovoljan argument za kvalitetu te politike. Moramo puno više uvažavati i međunarodne standarde koji nam mogu pomoći da imamo kvalitetniju manjinsku politiku, a time i kvalitetniju demokraciju. ●

Manjinska inicijativa (Minority Safe Pack) pred Sudom Europske unije

Vladimir Ham, potpredsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH i potpredsjednik Federalne unije nacionalnih manjina Europe

NASTAVLJA SE BORBA ZA EUROPSKI OKVIR MANJINSKIH ZAKONA

Europski Parlament je u prosincu 2020. godine i to s značajnom većinom glasova (oko 75 posto) dao snažnu podršku Manjinskoj inicijativi (Minority Safe Pack – milijun potpisa za raznolikost u Europi) koju je pokrenula Federalna unija nacionalnih manjina Europe (FUEN) i pozvao Europsku komisiju da na osnovu prijedloga ove građanske inicijative izradi set prijedloga pravne regulative odnosno svojevršnih manjinskih zakona na nivou EU kojim bi se dalje poboljšala i osnažila zaštita kulturnih, jezičnih i drugih prava nacionalnih manjina u Europskoj uniji. Nažalost, Europska Komisija je u svom odgovoru početkom 2021. to odbila istakavši u svom obrazloženju da će biti dovoljna i bolja primjena postojećih zakona i politika.

Za informaciju o tome što se na tom planu trenutno poduzima zamolili smo potpredsjednika Savjeta za nacionalne manjine RH, ali i jednog od potpredsjednika FUEN-a Vladimira Hama.

Nakon što je Europska komisija odbila Minority Safe Pack Inicijativu pokretača ove ideje Federalna unija nacionalnih manjina Europe (FUEN) tužbo je Europsku Komisiju Sudu Europske unije. U tužbi je FUEN izrazio nezadovoljstvo obrazloženjem

EK zauzevši stav da je argumentacija zbog koje je inicijativa odbijena nedostatna. FUEN očekuje da će do kraja sljedeće godine Sud riješiti ovu tužbu i to najvjerojatnije tako što će svojom presudom pozvati Komisiju da preispita odluku, odnosno da

pruži adekvatne razloge njena odbijanja. U međuvremenu FUEN nastavlja s lobiranjem u Europskom Parlamentu s ciljem širenja kruga zemalja i institucija koje podupiru Inicijativu (podršku je do sada dao npr. njemački Bundestag, mađarski Parlament te neki regionalni parlamenti u Italiji i Nizozemskoj), kako bi novo pokretanje procedure koju očekujemo 2023. godine dočekali s još jačom političkom podrškom. U međuvremenu je i sama Komisija otvorila razgovore o mogućoj primjeni nekih zahtjeva sadržanih u Manjinskoj inicijativi kao npr. problem tzv. geo-blockinga, odnosno potrebe širenja medijskih prava u korist nacionalnih manjina (širenje prava preuzimanja internetskih i medijskih sadržaja iz susjednih ili matičnih zemalja), što na svoj način potvrđuje opravdanost ove vrijedne Inicijative. ●

INSTITUT
STINE

Šetalište Bačvice 10
21000 SPLIT, Croatia

tel./fax: ++385/21/488-945

e-mail: stina@st.t-com.hr • stina@zamir.net

web: www.stina.hr

Urednik: Stojan Obradović

Suradnici: Antun Brađašević i Pero Jurišin